

EEN PLEK OM TE WONEN. Kerstviering KGIJ 24-12-1993

door Jurjen Beumer

De stal

*Ik ben de stal. Ik sta onder de bomen
nog altijd van het wonder na te dromen.*

*Ik was al oud, je gaf geen cent voor mij,
een lelijk ding - je liep me zo voorbij.
Ik was maar arm, bouwvallig en vol kieren.*

*Ik was alleen nog goed voor een paar dieren,
een luie ezel of een zieke os.*

*Het lekte door mijn dak, mijn deur zat los.
Er lag wat oud nat stro in een paar hoeken
en verder viel er hier echt niets te zoeken.*

'Een plek om te wonen', de naam van deze viering. Dit jaar in de kerstnacht besteden we speciaal aandacht aan de *herberg*. Het tafereel is bekend. De pasgeboren Jezus wordt door Maria in doeken gewikkeld, ze legt hem in een kribbe (letterlijk): 'omdat voor hen geen plaats was in de herberg'. Herberg, een mooi woord. Een Aanloophuis, zoals jullie hier in Beverwijk ook willen, zoiets als ons AanloopCentrum in Haarlem. Herberg, een schitterend woord met vele verrassende wendingen. Herbergen, bergen, borg-staan, geborgen zijn, een waarborg voor mensen die verdwaald rondlopen. Het is een veilige plaats om te wonen. Er heerst gastvrijheid en ruimte, mensen die binnenkomen hoeven niets maar mogen er zichzelf zijn. De koffie is altijd klaar en vaak beuren de gesprekken onderling je op. Onlangs nog.

Ik raakte met hem aan de praat. Hij zei: 'Laatst zat ik een tijd in de gevangenis. Op een celdeur zit aan de buitenkant een kaart met gegevens. Ik moest daar ook op invullen bij welk geloof ik behoorde. Ik heb toen ingevuld: *kind van God*. Maar dat vonden ze niet goed. Tot en met de directeur ben ik daar over bezig geweest, tenslotte was hij het er mee eens. Ik ben nu een kind van God met toestemming van de directeur.'

Deze verhalen omlijsten hét Verhaal met een grote letter, of misschien nog beter: van zulke verhalen staat het bijbelverhaal vol. Er gaat kracht van uit. Je ervaart in zo'n herberg dat je er niet alleen voor staat, je weet je opgenomen in een gemeenschap. Kerk als herberg, diaconale ruimte om op adem te komen.

Maar, wil het niet al te knus en idyllisch worden in onze herberg dan moeten we ons in ons diakonaal enthousiasme laten onderbreken door het kerstevangelie. En dat evangelie plaatst ons met twee voeten op de grond. We zullen zien, de werkelijkheid is rauw en ruig, smerig en gevaarlijk, armoede stinkt, de verhalen gaan ook over moord en doodslag. Pas nog werd Dirk, hij kwam veel bij ons, vermoord!

Helaas, helaas? Nee, misschien is het juist goed dat we ons met betrekking tot het mooie woord 'herberg' niet kunnen beroepen op de herberg uit het kerstevangelie. ¹¹ Het gaat nl. in Bethlehem anders toe dan we gewend waren te horen. Hoe dan?

De vertaling van Huub Oosterhuis die we net lazen wijst ons als een beetje de weg: 'en (Maria) legde hem neer in een kribbe, **omdat hun plaats niet in de herberg was.**' De gangbare vertalingen zetten ons op het verkeerde been. Het NBG bijvoorbeeld vertaalt, '**omdat voor hen geen plaats was in de herberg.**' En dan krijg je het bekende verhaal (al eeuwen lang overigens), dat Jozef en Maria omdat ze arm zijn en omdat Bethlehem vol is vanwege die volkstelling eigenlijk geweerd worden, op straat

gezet, dakloos; zielig, huil, treur, traan. Maar klopt deze sentimentele, romantische visie? Nee, zeggen andere uitleggers (en de vertaling laat het zien): je moet dat zinnetje 'omdat voor hen geen plaats was in de herberg' zien als een soort voetnoot, als een verduidelijking bij het woord *kribbe* (*voerbak*). Het woord kribbe en het woord stal vloeien in de grondtekst in elkaar over, het kan allebei betekenen. *Kribbe/stal* is dan een klein afgeschoten hoekje voor de dieren in een arm palestijns boerderij-huisje. Dat soort plekken gaven vaak beschutting aan rondtrekkende slaven of aan mensen die aan de zelfkant van de samenleving waren terecht gekomen. Ook verzetsstrijders (partisanen, *querilla's*) die in opstand kwamen tegen de Romeinse overheersers vonden er onderdak. ⁱⁱⁱ

Het woord 'herberg' in de tekst mag wel zo blijven staan maar het heeft daar de betekenis van 'onderkomen', 'gastverblijf', 'hotel'. Om kort te gaan zouden we deze overbekende tekst als volgt kunnen samenvatten: **'de messias, de Mensenzoon komt in een stal/kribbe ter wereld, want je denkt toch niet dat de Zoon van God in een hotel geboren wordt!'**

Dit nu precies zou je kunnen zeggen is de theologische spits waar de evangelist Lucas ons door middel van zijn verhaal wil hebben. Als God een 'plek om te wonen' zoekt op deze wereld (het woord wil vlees worden) dan moet je hem dáár in die stal/kribbe zoeken, ergens achteraf. Wil jij dus kerk-als-herberg zijn dan moet jouw Aanloophuis op een stal lijken. Een stal, een schamele plaats op de Breestraat in Beverwijk, op de Gedempte Oude Gracht in Haarlem, de Pauluskerk in Rotterdam: tussen de glamour en schone schijn van fonkelende étalages en kantoorkolossen, een gaarkeuken tussen dure hotels en sjieke restaurants.

We krijgen zicht op de neerwaartse beweging van het evangelie en de gemeente volgt die beweging naar beneden, naar de onderkant. Terwijl wij het veel liever hoger op zoeken, daalt God af, dat is het wonder van de kerstnacht.

In deze wereld is een Geheim gelegd, een geheim met een Naam: Joshua, Jezus, Redder, Bevrijder. Deze Naam doet tot vandaag de plekken aan op deze wereld waar het schroeit, waar het bloedt, waar mensen in wanhoop leven. We hebben de verhalen gehoord aan het begin. We vernamen hoe God Varenka beschermde omdat zij haar huis openstelde.

Maar er moet nog iets bij. Want veel meer dan vroeger zeg ik nu ook: dit geheim wil ook wonen, wil vannacht ook geboren worden in ons eigen hart. Dat is geen vroom gekwezel maar meer dan ooit bittere noodzaak in een tijd waar onze menselijke identiteit zozeer op het spel staat. Het gaat om de ene beweging van politiek en mystiek, van engagement en spiritualiteit. Echt waar, er is niet zo gek veel verschil tussen de onrust en de opstand van het eigen hart en datgene wat tekeer gaat in de wereld, daar zit een parallel tussen. Is mijn eigen stal (mijn innerlijk landschap) op orde? Ben ik gastvrij? Ben ik op ontvangen aangelegd, wil ik God in mij toelaten? Wil ik bewoond worden door de Eeuwige zelf? Mag zijn Liefde in mij woning maken? Zijn wij zelf een plek om bewoond te worden? Tot peis en vree van onszelf en deze wereld. Kerst is één grote uitnodiging aan ons tot deze bezieling. Zonder deze neerdaling 'van alzo hoge' in concrete mensenlevens (incarnatie) is geloven een slag in de lucht en zal onze stal/herberg de spirit missen. In deze nacht horen we dat er al een Bezoeker is, de engelen hebben hem zingend binnengehaald.

*Ik ben de stal. Ik sta onder de bomen.
Ik heb het wonder naar mij toe zien komen.
Ik zie er uit zoals ik vroeger was,*

*een arme bouwval in verwilderd gras.
Maar ik straal leven uit naar alle zijden.
Ik ben het mooiste huis van alle tijden. ^{iv}*

i. Het gedicht 'De stal' is van Michel van der Plas. Geciteerd in Open Deur/Goede Tijding van december 1990

ii. R. Zuurmond, Geen plaats in de herberg. Tekstgeschiedenis en exegese van Lucas 2:7b, In: *Amsterdamse cahiers voor exegese en Bijbelse theologie*, (red. K.A. Deurloo e.a.) Kampen 1981, p. 94 e.v.

iii. H. Gollwitzer/P. Lapede, *Een vluchtelingenkind, gedachten over Lucas 2*, Baarn 1981.

iv. Michel van der Plas, idem